

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Број 24.

Ц е т и њ е, 27. Јуна 1885.

Година II.

КЋЕР МОРСКОГА ЦАРА.

(По Лермонтову).

У сињему купао је мору
Млад царевић коња црногрива,
Зачу гласе... њеко га дозива:
„Погледај ме царевићу млади,
Дођи амо, уста ми оследи!“
Коњу пламен из вездрава див’о.
Воду прек’о и ушима див’о,
Ногама је о валове био,
То помало подаље је плив’о.
Док се опет не зачуше рјечи:
„Дођи дико, срце ми издјечи.
Немој, немој царевићу доћи,
На ћепи самном бити ове ноћи,
Ја сам кћерка силовнога цара —
Коме нома на далеко пара!“
Указа се тада рука б’јела,
То свилену узду узет’ х’јела.
Мало за тим показа се глава,
У којој се силела морска трава,
А у глави сиње очи горе
И љубављу тајном оне зборе...
По плешима прекрстила пала
И бисерним бајеском затрепала.
„Ево мено,“ Царевић јој рече,
„Стан’ љеното ти ми не утече!“
На за косу ухвати је лако,

Војна рука држала је јако —
Она с’ моли, трза — горко плаче,
Снажна рука све држаше јаче...
К бр’јегу витез одважно заплива,
И испливав, другове дозива:
„Сакупите се, смиони другови,
Погледајте ког сада улових...
Што стојите у збуњеној чети?
Љенота ве љена пресенети?!
Јер овакве не виђесте красне?
И бајније од зорице јасне!...“
Тад царевић натраг’ се обрну
Он устану — свужди се — протрну,
Јер што виђе у златноме пјеску
У зеленом те се сјаје бајеску? —
Мудо морско, на рену зелено,
Љуком змије свуда покривено,
Њега сјаја, дрхти и зампре...
На чељу му ста да пот изпре,
На очи му смртна магла пала
Рука бајједа н’јесак хватат’ стала —
Уста бајједа шатат’ су почела
Њеки укор изуспит’ су смјола...
Тад царевић оде службен кући,
Царске кћери добро с’ сјећајући!

Ј. Половић-Липовац.

У С К О Ј У А Н К О .

Приповијетка из црногорског живота.

У.

(Наставак).

Огањ гораше неједнако.

Час би плацу те расвијетлио чудан привор.

Глава рањеникова вираше испод покривача, те она-
ко блиједа и испијена, а према тренутној, блиједој свјет-
лости, чинише од као да је одсјечена.

Дјевојка не мпцаше се, колико ни камена кил. Сје-
ђаше оборене главе и прекрштених руку.

Она двојица лежаху наузнак, један до другог а и
покривени струкама. Како им се груди, од снажног жи-

сања, надимаху и слијегаху, тако се и покривачи на
њима клобучи и улегни

Оружница би одсјевнула великим блијеском; по ча-
ђавом шевару боје се прелијеваху; по пријебоју повје-
шане аљине и стативо пред њим, као да поиграваху.

А кад се пламен слегни те свјетлост одсегни за
њим, остало би свијетло гуминаше око огњишта, а по
поду и по чуварица заглаху врло сјенка. Мачак Шарко

поисправно би се тада на ногама Јанковим, па му очи засјај као два алама кроз полумрак.

Тако је трајало комад ноћи.

Цура, уздахнувши, дјече се, подјари огањ, па узевши кудјељу са пребоја, сједе опет на ковчег и стаде прести.

Чујући како се вретено врти, мачак скочи са кревета, па леже пред њеним ногама. Он побуљило очи а наћулно уши, чисто као да се диви и у себи се сам : е мачка пије а мачија работа ! А кад му се додија слушати, одиже гушу, па поче и он и утаћи што је њение умно своје предиво.

У селу огласише се први кокоти. Домаћи пјевци разјехани, ваљда, што се опознише, те што ће их сјутра дан дружина моћи прекорити, одазиваху се учестано из тезине.

То тргну Стану из пјених мисли, па положивши кудјељу, нагну се над рањеником.

На лицу његову не бјеше трага животу.

Цура припесе ухо к његовим уснама, да се увјери дише ли.

Слабачко бјеше дисање му.

За тијем она дохвати кокошине перо, које умочено стојаше у чаши са медовином, па њим премаза му усне.

Рањеник отвори очи и уздахну.

Она почеше да потагне огањ и да припали луч, пак се брзо врати.

Поглед Јанков бјеше мутан и расипан с почетка. Она одмаче луч, откри му груди и дохвати га за руку, стаде га дозивати.

Јанко се мало по мало прибра и уприје зашине пут ње.

Два румена облачића, у тај мах, покрише му обидје јагодице, а благи осмјех заштра му на обамраним уснама.

Ибој задрхта луч у руци.

„Јалко, како си ? — занита га, дрхћућим гласом.

Он се напрегну да јој одговори, али га снага издаде и очи му се склонише. Румен му с лица пшчезну, али му на њему оста као нека ведрa повлака, — од прилике као мртвацу који се задовољан са свијетом растао.

Стана се пренаде.

„Једни ли ти се ?“ упита га, то толико да му нешто рече.

Он трену трепавицама.

Дјевојка брзо усе мало медовине у ошпицу, подухвати му и одиже главу, па га зали, па наслас спусти му главу и покрије га.

И оста тако неколико трепутака, држећи луч у руци.

„Боже мој ! добри мој Боже !“ рече цура. — У тај прости узвик нагомизало се много. Бјеше ту и молитве и србце и очајања, колико би једну књигу написао.

Огањ се бјеше разјарно, те она двојница почеше се врлоити. Медик обрну плећи огњу и поче да говори на сна. Сердар, на против, обрну лице к топљиви, а отворио очи.

Стана баци луч на огњиште и сједе према ону.

„Тата !“ звину она лагано.

Сердар не гледаше и ако му очи отворена бјеху.

То му се често у сну догађало, а кћи му је знала, па се овога пута хтјела увјерити да ли је будан.

„Пејо !“ звину она и другим.

Пејо извуче руку изолотруке, па је преви под главом. У исти мах уздахну дубоко и затвори очи.

Она се тата дјече и отиде над рањеника, кога је неко вријеме наизглед, па извадивши нешто из ковчега, поврну се опет к огњишту.

Бјеше узела чешаљ.

Како сједе, поче расплетати косу. Вијенац бујне, врне косе, просу јој се низ плећи, по раменима, па груди. Сјајни бичеви бјеху, уздуж и на размак, помало узупљени од уплитања. Она повуче прсте неколико пута кроз а њих, па их стаде чешљати.

Тек што то поче, чу неки пушањ око куће. Учини јој се као да чује аке кораке. Брзо турп чешаљ за ткашцу, а косе превије па тјеме и покри гладу капицом. Бојала се да збљка ко не руши, па да је затече е се чешља, јер у Црној Гори то се дјевојкама срамота годи.

А кад тамо, кшпа почела ромњати, те капи љоскаху по сламенуому крову. Стана отвори врата и промоли главу да види небо, пак поврну се и настави што бјеше почела.

У толико и отац јој поче да нешто иза сна говори, баш као да замјени свога лези-друга, који бјеше престао будазнати.

„Удри, удри, за крст часни !“ сокољаше он некога, а обрне му се набрале, а лице му трзавина спонала и неколико крупних капи оросило му чело.

„Тата, тата !“

„А, урте соколови !“ гавну он што је икад боље могао и знао већ како је могао да виче.

Рањеник јавну.

„Тата мој, нека !“ викну дјевојка и потрча к њему. Сердар се у тај мах одиже ; грчеви му лице окупили, а поблијеселе усне разјашле се.

„Тата мој, што ти је понае ?“ завапи Стана.

Сердар лосну плечима на пустињу, као мртпак. Као пролетни хух вјетра, тако силни уздах оте му се из груди, а у исти мах дивје круине сузе скотрљаше му се низ образе. Дисао је као што дише човјек кад је у највећем трку.

„Куку мени, јадној !“ кукаше му кћи.

„Убише га !... Ао мене, Млауне, дијете моје !“ рече сердар степући.

Као да јој се ледени шпљак у срце утаче, тако јој би, јадној дјевојци, чујући ријечи. Она понесе обје руке на груди.

Сердар се сад промјени у лице. Мјесто жалости обузе га србца и прегнуће, па кикну :

„А, соколови осветите ме ! А, Јанко, Јанко !...“

Но му Стана не даде да доврши. Она му уприје обје руке у рамена и то таман кад поново ћаше да се одигне.

Сузбијен тако ненадно, Пејо паде на простирач, па, као малакшући од ране, једва изговори :

„Ето, убише и мене !“

То јој се ражали, па немогав се више савладати, клече крај она и бризну плакати.

Јанко, можда бјеше све чуо, а може бити што га ране бољашу, јавкаше доста гласно.

Она јадношко штећући, дрмаше она.

Сердар се нагло пробуди и сједе.

Видаћ је плаћу и расплетену више себе, а од сна убуђен, сердар не мога за неколико да проговори, но је гласне укоченим погледом.

„Што ти је Стане ?“ запита најзад.

„Дјевојка сједе крај њега, загрли га и наслонивши своју главу на раме му, плакаше тих“. Па кад се умври, каза му што је ражалито.

Сердар мучећи, диже се и оде к рањенику, па сједе на коњег.

„Лежи ти дијете, ја сам се наснавао !“ рече јој.

Опа се брзо ницхнула, па се пружи на очево мјесто.

Тако је трајало до сзорице.

Онда се пробудише сви, па пошто се неко вријеме врзашу по кући, сердар, жена му и снаха одоше ка граду.

Видаћ пошто се умно, сједио је у авлији, чекајући да пура поспреми кућу.

У толико дођоше из комшилука двојница, тројница, па сједоше крај њега и заметнуше разговор.

Видар бјеше висока раста човјек, окошт и жуте длаке, по годинама средовјечан. Рекосмо да је био из Црмичке пахије, од племена Иличковића.

Видаће, у кући његовој, предавало се са оца на сина, кроз много параштаја. Прича се да је неки Иличковић у давно доба служио у Медиковића у Паштровићима. Ти Медиковићи бјеху такођер народни видари. Газда, код кога је служио, имао је паче, ендова, али сви бјеху неуредни људи и расипкуће. Старији саучени да не му се кућа брзо истражити а с њом и та вјештина, изу-

чи свога слугу, који бјеше биетар и доброћудан момак. Кад старац умрије, он се поврпу дома у Црмичи.

То је био први Иличковић, народни видар, — а можда је отада више од двијеста година.

Од њега до данас непрекидно бивали су и још су то. Колико их је год мушкаца глава у тој породици, сваки изучи ту вјештину од свога старијега.

Иличковићи су чувени не само у Црној Гори но и у Херцеговини и по свем приморју. У свим тијем крајевима, кроз ето стотине година, они бјеху једини видари.

Највјештнији су око рапа од оружја, јер то је најпотребитје било да видају, па се у томе, у дугом времену, извјежбаше. Многи изображени људи свједоци су били њихове велике вјештине у томе; догађало се да су они излијечили рањенике са којих су доктори руке дизали.

По њекијем видарским радњама, (па пр. вађење мена и трапаца главе), могло би се судити да су Медиковићи прихватили грчку и арапску медицину. — А могло би се лако дати да је и та кућа поријеклом била грчка, јер је у Приморју бинало тога. — Иличковићи су длаке од Медиковића примили и по предаји издржали ту вјештину.

Велико поштовање које су у народу уживали, угледало се у понашању сердаревих брственика, према „медику“. Он је достојанствено сједио и разговарао се с њима. Кад видје е је доба послу, он се диже и пође у кућу. Остали пођоше за њим.

(Наставиће се.)

С. М.

CRNOJEVIĆ

Утјеха при оскудици новаца.

Он — а ви га назовите и Емпедоклом из Агригента, ако вас је ноћа — добио је јуче шледеће писмо из редакције журнала Н:

Поштовани господине сараднице!

У нашем такману и супарноку В. изашао је чланак: „Новац све и сва“. Програм нашега листа, који је удељен за опсежнији круг читалачке публике, ни у чему се не слаже, па ни у самом наслову тога чланка. Особито нас вријеђају они глоси и афоризми као н. пр. „чим је већа количина новаца, тим је и опсталик друштва сигурнији“; без новца не може бити зајамчена будућност ни државе ни народа; новац гради и разваљује; новац у уредној благаяјници, то је сила у праведној руци; човјек без новца сличан је гуелама без струпа; новац влада свијетом; новцем се мјери служба и способност човјека; без новца се не може ништа; новац може све“.

— Кад узмемо у обзир, да се богство обично код појединаца налази, а већина мора често пута и од глади скапавати, то вам је онда лако разумјети, какав ће утицај тај чланак на наш прости народ учинити: он ће га сиромаш највећом тугом предустрети и прочитати. Зато вас најуждније молимо, да, у смислу нашега програма, напишете неколико редака противу те софистичне школе. Будући да наш лист излази онда, то вам препоручујемо

за рукопис, да нам приспије на вријеме. С поштовањем. Н.“

И кад сте ово чули, то вам сада није загопетка, рашта се јутросе бијане скупило онолико силе народа пред великом кавом. Читао се ту журнал Н.* и у њему знаменити чланак нашега Емпедокла из Агригента под насловом: „Утјеха при оскудици новаца“. Чланак је читао неки попо, мало бољи од онога из Горскога Вијешта, али га је народ омет највећим љубонством слушао. Ја нијесам стенографировао оне пописе: ум... дам... ам... би... ну... по... на... ша... ра... , него из истога журнала пренисао тај чланак у цјелини. Ево га:

„Новац! Шта је новац? Најгрознији пропалазак, највеће зло овога свијета!

„Оне заокруглене плочице злата, сребра или бакра, па и она четвороугла нарчад хартије од пехена, трипа и руметина, не даду се ни јести ни пити; код њих би човјек могао и од глади скапати.

„Новац је узрок таквих несрећа, с којих су се многи људи и народи ја развалили, ја потопили. Новац је истакао силне хајдуке и јаоше, који су снаге неизбројних држава могли у једну ступицу сабити, па онда непрегледне војске па проклетство спојних компанија издржавати. Помоћу његовим сви су стадо, догану и њему сво-

јих сусједа сподобили, крвави зној милиона својих поданика у амбаре и магаци закључали.

Прије него се новач проваљао, није било никаквог пореза, никакве стајаће војске. Пастрири су давали главни народа својега по једну овцу из стада својих; виноградије по један аков из подрума својих, а тежаци десетипу онога, што им је земља дала. Они се вијесу ту жили на жртве своје, ни плакали за њима, јер су од њих опет као браћа сви заједно благовали. Имућнији газда радо је давао њиву своју под закуп, и од ње је тражио тежаку само толико, колико је било доста њему и пријатељима његовијема. А газда би се морао зачудити, скаменити, да му је икад слуга његов исплатио дуг свој глибавим парчадицама хартије. Они су се сматрали браћом, сиповица онде мајке земље, па су зато и живјели на пој сви једнако као браћа, као људи.

„Лакомаца и тврдица није било; сваки се радовао срећи ближњег својста, као да је на његовом дому. Јер се тада имања нијесу под кључ држала; што је земља родила, у томе је сваки дијела имао. Глад је могла поморити само један народ, али никад фамиљу или човјека. Људи су радили сви за једнога, а један за све; међу њима је владала права љубав, слога, браство и једнакост.

„Прије него се новач проваљао, добродичиност је била опћа крјепост, ако се још крјепошћу може назвати оно, што је пошљедница нагомиланог богатства. „Дођи к мени“ — говорио је газда сирому — „на се накраси мојим лебом и вином! Хоће ми се летина покарвити, а жетва је и тако опет пред вратима. Шта да чувам своју муку за црве, а тебе да нустим гладу и жеђу? Царко је гонорно стари Славјанини брату својему и у томе добродичиносту надмашивао је све народе.

„Новци су поставили разлику међу стањенима; они су изазвали код људи жељу, да се уздигну једни над другима. Данас ћете наћи с реда богаташа, који нијесу за опће добро никад ни једне длаке из своје главе одвојили, како гледају неким особитим презрењем на каквога несретнога гађу, коме су ђедови народну слободу и независност сачували, а он, боречи се за ту слободу и независност да не пропадне, остане сиромаш и без кошуље. И тешко је сада да такви надри-главе осиромаше. Ја мислим да би и само небо на велико чудо било, кад би их шћело довести до просјачког питања. Њима је цијело шћале у тврди метал претворено, па сачувано код разних дужника. А тога, прије новача, није било, него је и најбогатији, као и најсиромашнији, од ваздушних елемената зависно. Од најмање олује, града, зимске цице, или летње омарине, сваки се једнако бојао, сваки без разлике приносио жртве боговима, да се смилују народима и да га од непогода спасе.

„Истина је жила да народи, прије новача, нијесу знали за никакву туђу потребу ни лудило. Новци су дигли народе против народа; пошљали међу људима мржњу, раздор и неслогу; направи браћиног издајницу, да прода дом непријатељу својему. Да није новача, не би било ни Браќковића. — Српство би било слободно, сложено и независно. Јер, ко би ситан био, не би више тражио, а ситани бисмо били сви код толико богатих земаља, сточе и чедних радника. Сваки би љубио њиву и камен свој, зашто не би могао ниђе путовати као просјак на рачун сипњег гостопримства. А кад би се кренуо камогод, пратећи охолост свитом, од свакоје би га стране људи гонили и мучили непријатеља. Да није новача, ми бисмо се више

поштовали и љубили; код нас би и у практични живот ступила она мудра народна пословица: „Ко своју кошуљу презире, туђа га гуњина дере“.

„Кад није новача било, сами посједници били су чланови народа. Свакоме се знало своје имуће, а казни закони примјенивали су се само на очевидне случаје. Правина је могла свакоме своје са штапом у руци измјерити и одредити, једнакост људи по количини земаља одредити и увијек забранити, да нико, на штету другог, не однесе два наштаства. Нико није познавао на пошћу богатих људи, ових правих неконаника човјечанске слободе; средства, по којима се дупови праве и хиљаде дужника у ропске окове спутају, нијесу људи никад ни сачинили ни гледали. Теца нијесу могли проијениити поља отаца својих и од њих захтјевати, да им, према цијени, њихов дио одвоје. Све што је ко имао, приједило му је само за оно, што има, а за ништа друго.

„Прије него се новач проваљао, судбину народа рјешавале су мудрост и снага, ова права одликовања људи и живина. Куќавине и божје наказе нијесу могли савладати јунака новцем, а приступи у тајне државне сајетје није тада тако лак био за неколико грла коза, оваца или говеди, као што је данас за признанице од стотина, хиљада или милиона.

„О сретна времена, закопана у јазу прошлости! Нека погину новци и сва богатства на папиру, да вам се опет приближимо, да вас опет иза сна пробудимо! Како бисмо умјерено, како мирно, како сигурно живјели, кад бисмо могли без новача све плодом наше земље исплаћивати! Тада порежије, бегови, газде, патрони, суци и дужници не бише нам ништа више узимали, него што су у стању сакупати од црва, или је само њима за обичну потребу. Просјаци бише били задовољни са њиховим свагдашњим лебом. Не би се више ништа залагало; добит би се увијек изједнала према користи а ишавица на тамијер остала би за узгач и укљин српских копољења.

„Не очајајате зато, браћо, у оскудици новчаној! Шта више, тјештите те, настојте да се и тога мало, што их имате, курталишете! Баците вања богатства са папира и из савјука у море, или их отпремите, као казан, оним злобним пародима, који вам шалу каву, чај, биру и остале пове моде плћа и јестива. А ви, кајиниари, из вароши и градова, бадава гулите кожу јадноме народу; доћи ће и вама вријеме, кад ћете морати од глади пркавати код свих вањих дуката, акција и признаница! Ко мисли да је рођен за што друго, него да сади и оплођује, вара се. Опаметите се за то, па пријените сви један уз другог за земљу, радите и живите као браћа — као људи!“

Господин пона, као што сам већ казао, није горњи чланак овако обло и бистро читао, као што сам вам га ја овђе пренисао, али га је народ лијено и из пола ријечи разумио. Кад је свршио читање запитаће га слушаоци:

— Шта мислиш о томе, поло?

Пона погледао браду, замисли се мало, па ће онда:

— Види се да је писад учена човјек! Овако могу само школовани људи писати.

— Ми не разумијемо што говориш, него њам ти кажи, је ли то добро? — примјетиће неки.

— А ко зна што је боље, ћедо моја? Бог, који је све најбоље створио, он ће све најбоље и у реду држати — одговори пона и устави.

— Вала, ви попови често нашега Бога по устима плачете; све што вам пије мило казати, то за њим кријете — излере се један из краја на сиромаша попу, мјесто да му захвали на читању.

— На то им је и занат — наставиће други. — Кад би они свијетли казали све што знаду, ко би од њих више потребе имао? Морали би сиромаси и корицу хљеба пожелети. —

— Баш сте права ђеца! Потегли сте за коном, па извукљете уже. Разговарајте се како Бог заповиједа! Оставимо господина попу на миру, него шта ви мислите о овоме, те нам је читао? — покараће их један старац, који је све дотле сименију пуштио.

— Хоћеш да ти кажем, што мислам? — рећи ће му једно момче, на кога једва ако је било вретено преше.

— Да чујем! —

— Сваки се мучи да живи — отпочеће оно: — неко копа земљу, неко вуче кола, неко служи, неко кра-

де, неко кајипшари, а неко и пише. Ко је хитрији у своме раду, тај је задовољнији и својим положајем. Да онај, те је то писао, има штогод, не би му од тога ништа на ум папуло, него би славно и цијенпо царе као и онај црви, те нам га је исти господин поно читао. Људи скупили мудрост из дубокијех књига, па не знаду на другачији начин стећи кору хљеба, него се вазда о нама чешу и отиру, један овако, а други овако. Не вјеруј ни једном ништа! него, ако имаш штогод, причувај и притеци! ако немаш ништа као ни ја, а ти свирај у дудук! Ками нама, чекајући помоћи од онџех, који не знаду ни сами себи лијека наћи! —

Људи се насмију и разиђу, а ја се пенпо смислим, па закључим овако:

— „Имали су разлог сви тројица: и онај, те је писао у славу новаца, и онај, те је против њих говорло, и овај те је обојици ишчитао ову молитву.“ —

Филип Ј. Ковачевић.

СЕОБА ИВАНА ЦРНОЈЕВИЋА НА ЦЕТИЊЕ.

(Мала приповијетка из црногорске историје.)

(Наставак.)

Освапу понећелик, бјеше 25. Март дан светијех благовјести.

Тек сунце бјеше окитало сјајем својим архое Костади-на, кад главари почеше разилазити се с Ријечко. Нема окрнџне лађама, како ће ријеком и блатом извести се на Вир, — то бјеху главари од Црмнице; неки отидоше испод Костадине, друмом који води к Цетињу, — то бјеху главари од Цетиња, Његуша, Озринића, Цуца и Текића; онијема се бјеху придружили и главари Цјешивачки, који бјеху кренули да се преко Цетиња, Текића, Озринића, па преко Ластве озриничке врате у Цјешивце; неки пак главари отидоше уз Павлову страну, — то бјеху главари од једног дијела Ријечко нахије; од Ђепанске нахије; од Брда, Пшера и Куча.

Тако за тили часак и варош Ријека и град Ријечки оста-де као пуст; али та пуетота не потраја дуго. Зовоу са цркве светог Николе подиже на ноге становништво Ријечко, јер им се тијем даваши знати да је вријеме да се иде на свету лeturђију.

У 8 сати јутра, Ријека се опет обуче у свечано рухо. Становништво вароши, града а такође и имуњније становништво околних села, — све се то бјеше обукло у најсвечаније одело, те хиташе са сваког стране к лeturђију, коју ће тај дан свечано служити владика у цркви св. Николе на Ријечком Граду. Диван си призор могао тај дан виђети. С једне стране народ из вароши Ријеке кренуо преко моста па уз Језенску страну упутило се пут града; с друге стране упутило се неколико четади од Ђесковица и Јованова брјега; па и из подла-дега села Овешвића иђаше народ у цркву на Ријечки град да слуша владичанску службу. Осим овога, тога дана носиле се крети, те то бјеше прикупило на Ријечки град још више на-рода но обично.

Девет сати бјеху кад трезвон огласи да се је лeturђија почела. Народ узвезу у цркву а у то дође и Господар Иван с Двором.

Послије лeturђије изиде Господар и господа, а такође и народ, из цркве. Владика Вавило, са свештенством, изиде у пуноме црквеном облачењу. Владика држаше у руку крст; један протопоп такође држаше крст, а два млађа свештеника држа-ху по јеванђеље; протођаког владичин држаше кадионцу.

Сад се поче уређивати крстни ход. Најпријед поставише

се у ред ђеца, двоје и двоје; при њима баше представљени два одрасла чојева да држе међу ђецом ред. За ђецом бјеху се кетнути у ред, такође два и два, неколико иста-ријех људи од којих сваки држаше па преи по једну икону. За онијема иђаше владика и око њега свеште-ници. Одма за свештеницима иђаше Књаз Иван Црно-јовић са својом фамилијом, а за њим љогови војводи и други главари; за онијема најпријед муниципии, све два и два, а за онијема жене, такође двоје и двоје. Жене се ја-тако виђети је држе једна другу руку за руку, а неке бјеху изадиале бијеле мараме па се држаше за крајове истајех. Пред свом латијом иђаху три одабрана момка са барјацима. Двојица носашу црквене барјаци. На једном од онијех бјеше наображено с једне стране Ускрсење Христово, а с друге стра-не Господње Вазнесење. На другоме барјаку бјеху изобразени с једне стране свети арађио Михаил — патрон славнога до-ма Немањина, а с друге стране св. Никола — патрон дома Црнојевина. Трећи барјактар носаше народни барјак, на којему бјеше изобразен бијели двоглави орао, грб српске државе.

Пошто је све било у реду, процесија обиђе три пута око цркве, па се крену низ Реснуће те дође па воду Грабовицу, и ту се сва процесија заустави те се закрети водца. Отоле те процесија крене те дође на Јованов брјега, па отуда низ Млад поток те дође на ријеку. Ту чекаху приправно лађе, те се сви, по реду како су одили, узвезоше у лађе и приђебоше на Јапа-де; отоле се упутише у Ђесковицу у цркву светог Спаса те се и ту зауставише и очита се јеванђеље и друге потребне молитве и јектенија. Из цркве узеше неколико икона те рази-јелише народу, па се кренуше крајем Ђесковица и дођоше у варош Ријеку, те се процесија уреди по брјегу ријеке и тај опет закрети водца. Отоле се опет кренуше те преко моста приђебоше и дођоше на брод, па отоле уз Језенску страну, па се опет повратише код цркве св. Николе. Пошто дођоше код цркве, опет цијела процесија обиђе три пута око цркве.

За све вријеме крснога хода, свештеници појали су пу-квено пјесме, саодговарајуће празнику. Народ, готово је сви, гласом, пријимљао је „господи помилуј“ које се је непрестано понављало. Само у вријеме у које би се зауставили на по-му мјесту, пјеније народа престајало је, а чујао се је

и свештеника. При свакоме отпочику, пошто би се очитали јеванђеље, и закретили водичи, владика је узимао црковни барјак, те на четири стране поклоном барјака благосиљао народ изговарајући ове ријечи: „Господе! Господе! погадај се побла на виноград овај којога је насадила десница твоја.“ Народ је одговарао једногласно: „Амин“.

Бјеше већ два сата по подне. Владика Вавило, и свештеници, уагошше у цркву, а такође и они те носашу црковне барјаци и иконе те се опет остави све на своје мјесто. Онај те носаше државни барјак отиде те остави барјак у књажевски Дворец. Пошто владика и свештеници свуконше црковно одело, изађоше пред првом те поздравити Господара с празником. За тимем Киза Иван, с Диором, отиде у Дворец; владика отиде у свој стан, а народ поче се разилазити по кућама. Који су из даље били дошли, нијесу се ни праћали дома него се разиђоше по познаницима у вароши и граду, јер знаваху да ће у вече бити коло пред Двором Господареним.

У шест сати поче се народ окупљати на Ријечки град. Пошто се је био окупио довољан број мушараца и женскиња, кренуше се к Дворцу, те кад дођоше пред Двором, метнуше се у полукруг на дворску пјачу. Пошто се је све било утиснуло, одвојило се два момка од других те запосједе из свега гласа: „Сво у славу Бога милоснога, а за здравље Иза Господара; Бог му дао и срећу и здравље; а његовој свијетлој Књагини; и његову сину Нашљединку. Амин Боже вазда те молимо.“ Ово је био знак да се коло почиње.

У тај час изађе Киза Иван, са својом фамилијом, пред Двором, те сједише на приправљена мјеста. Пошто књажевска фамилија заузео своје мјесто, тај час изађоше се из масе један момак, снажан и зоран, и једна невјеста, згодна као вила, те поиграше коло црногорско. Пошто се наиграше, приступи невјеста момку те га пољуби у руку, а он њу у лице, па се разиђоше — момак у групу мушараца, а невјеста у групу женскиња, јер мушкарци и женскиње не стојаху у једно, но бјеху разиђени на двије групе. За тимем поче се подизати мушкарци и женскиње попарно. По неки пут играху у коло по три и четири пара једновремено. Коло играше у припјевику јуначких pjesама које пошјеваху четири одабрана пјесача — два и два редом.

Коло црногорско играло се је поједна два сата, па га тада замијени зетско коло. Одабраше се двадесет ланијех момака и двадесет младијех невјеста те се ухватиле у коло овим редом: један мушкарца, па женскиња, па опет мушкарца па женскиња тако све редом помијешано. Свако једно другоме бјеше метнуло руке на рамена. Пошто су тако стаали у ред, онда се започе коло уз pjesму.

„Тене вода валовита, из камена становица;

„Како се сједи девојци, једна божа лепотица;

„Свиљу предје гајтан плете, с гајтаном се разговара.“ и т. д.

Пjesму на преваше све коло од једном, а по пола кола један пут, па друга половина повтораваше ово што је прва певала. Ово коло трајало је по сата. За тимем однојише се женскиње од мушараца у вратине се па своје мјесто; између мушараца изађо још двадесет момака к црквиња те учинише још по коло т. ј. двадесет момака бјеху се ухватили у коло даље, па двадесет испели се овјема на рамена, и склонили се међу собом рукама, па тако играху зетско коло, пријевајући такође једну од народних веселијех pjesама. Коло је ово трајало четврт сата, па се поље разиђоше играчи на своја мјеста.

За овјем наступи отпочавка. Из двора господарева изнесоше добријех вина и другијех напитака, те се сви окупили поткријешно пићем.

У то се диже Господар са сједњика, па пође да се прошета кроз народ. С њим бјеше Књагини Маре у Нашљедини Горњи. Од дворника ни један не иђаше за њим. Из једне гомиле људи изиђоше два постарија човјека те приступаше Кизу Ивану у пољубише га у руку. То бјеше стотинаш од села Горњих Кокота, из Ђешанске нахије, и стотинаш од села Крњица, из Црмичке нахије.

„Од куда ви овђе? Што је узрок те нијесте јутрос отишли дома са осталим земаљским главарима?“ Запита Господар ова два стотинаша. — „Ја сам био кренуо и већ прошао Метеризе кад ме срете двоје момчади из мога села, рече стотинаш од Горњих Кокота. Они ми казаше како су Турци ударили на њихово село, па се вратих да кажем тебе Господаре о томе догађају; а ево овђе и то двоје момчади, па могу они испричати како је било.“

На заповјед Господареву момчад испричаше како су треста Турака од Цодорице пријешли преко р. Мораче код Дакна па се упутили Ђешкопољем, те дошли у Доње Кокоте и ту оплаћкали неколико кућа, па за тимем кренули уз страну ка ће ударили на Горње Кокоте. Док су Турци влачакли, у Доње Кокоте, прикупило се је двест момака од Горњије Кокота, Корнета и Големада те изашли на сусрет Турцима тиман ниже села Горњије Кокота и ту се побиле с њима. Цео сат је бој трајао, али наши надјачаше Турке и Турци побегоше низа страну те су их наши бериали до Доњијех Кокота. Турци изгубише двадесет мртвијех и два пута толико рањенијех, од наших пало пет мртвијех и петнаест рањенијех.

Кад ово испричаше момчад Ђешанска, тада поче причати стотинаш Крњица:

„Ја сам Господаре био кренуо лађом, са осталом дружином од Црмиче, и тиман бјесмо промшли Вир кад се указа једна лађа, коју бјеше отискао вјетар па иђаше подале од наших лађа; али се виђаше да окреће к нама. Кад виђе наше лађе, ми мало позаустависмо веслање и кад се доста близо примакосмо, тад завика човјек из оне лађе: „Јелу ту стотинаш Крњица Станиша Стаменковић?“ Ја се одазих. Тад они пријаче лађу и позва ме да у њу пријеђем. Ја познадох у лађу два човјека из мога села и приђох к њима. Тад ми они испричаше како је једна чета од стотину Турака дошла на лађе под село Крњице и цијела да се извезе из лађа да удари на село. Али у толико се је окупало једно педесеторо наших момчади те ударило на лађе и проберади Турке. Не знаду колико је Турака погинуло, али мисле да је доста јер се доста јер су виђали како падају у лађе. Од наших погинуо је један, а два се рањила. Ја сам се вратио овјема да тебе Господаре испричам ови догађаји.“

„Турци су можда чули да су главари били код мене па окупу, па су мислили да се тимем користе, рече Господар, али ето сала Богу моји јунаци доказаше им да се они уложу блати с душманином и кад нијесу главари међу њима. Тако моја коловоја, Бог вам помогао у вашој неравној борби са душманином! Ви сутра рано крените дома и стојте добро на стражу против душманина.“ За тимем Господар извадо неколико новца и дарова војницима, па зазвали окупленоме народу на њихову давну игру и врати се у двор.

Коло је трајало још до једанаест сати ноћи, па се тад поче свак разилазити својим кућама.

(Наставиће се).

Марко Драговић.

ОТАЦ НИКО.

In somma sappi che tutti fur cherici,

D'un medesimo peccato al mondo lerci.

V.

Dante, Inferno, Canto XV.

Кад је отац Нико пошао од протоциона, са својим профједима испод пазуха, бијаше са свијем сатврени. Једна се увијало до куће, промрмља неколико замршених ријечи својој страшеној жени и одмах потражи поштеду, с које се већ није вратио за дуго.

Падне у тешку болест и предаваша његових блијзких испунише се савршено. Порођина му падне у најтежу бједу, и кад се је почео мало предизати од болести, његова Ана нагледала је исто тако усукана као и отац. Једнако бјаше једина која им је помагала, била једино њена мајка, која је

било својом шалом, јер он је ваада био при доброј ђули, обављао је Никому жену и њега сакога. Али болост је његова откирала пред свијетом сав рад у којем се налазио, и свијет је почео најстрожије да га осуђује, особито његова браћа све штећеници. Они су њега ваада сматрали као некога особешака; евад пак саматрачу да управо као злочинца према себи и својјима. При том су се бојали да им његова фамилија не падне на терет и пребављивају су ђуло попу Никому, што је својом охолношћу и занесености био тако ниско, да је већ на руку и и срамоту цијелом „поштеном“ свештенству. Попадаје су окретање Ани леђа, кад су је видјели у каквим хаљинама изе: закрпа на закрпи; а пошеке би злудрачке долазиле к њој тобож да је питају треба ли јој што. Једина гђица, Агрипина, коју је дјевојачко срце вукло к Јевђењини, долазила би сваки час к попу Никому, тобож због болости његове, а у ствари самој да се састане с професором. Ваада је због тога и показивала своју добру вољу и симпатију. По њена причања по повратку кући још су већма дражила оца Рајонова. Попови су с почетка говорили једни другом на ухо, а послје је се то разгласило по цијелој парохији, да је поп Нико помео намешу. На то су долазили многи к прогу, да га питају, је ли истина. Овај није одговарао ни да јест ни да није; по такве одговоре добри свијет обично тумачи са: „јест“.

У почетку часнијех поста, поп Нико је већ могао изазвати и почео је служити. Брат му је препоручио, да што више нази на себе у ријечима и дјелима; он се само зарекао, да ће најбољавати свако особешанство и да ће пазити на своје интересе, у колико му то сајест допуштава буде. Одрекло се сваког давања милостије, и предавао је својој Ани све што је од парохије добијао. Али за вријеме док се предавао од болости, он је много размисљавао о тим парохијским приходима, па је дошао до тог убјеђења, да би могао примати награде за вјенчавања и погребе, јер су то услуге које се чине у грађанским пословима, али за исповиједање не би се могао ни по што дати исповиједати. Тај обичај, распрострањен у Русији, њему се ваада чинио одвратан. То, товорачи он себи, да је заваљан посао који се од мене тражи; ја сам смртни, предстоји судије ердца, пред којега нађа сви без разлике и поштова. Јер су сви једнаки у својим слабостима, својим потребама, својој потреби духовне утјехе и милости, и ја не могу ни повјерљиво њиховога покајања, не могу се дати исповиједати за једну услугу која је највишњемњи знак моје службе. Људи на оном свијету само су пред тијем судом једнаки, иначе сујета људска прави разлике и у самој смрти.

И, убјеђен о правој истини своје идеје, он је приповијаше у дјело. Украј амона, за којим је неовиједљиво, постанати тас, и кад год би кога исповиједно те би овај посегнуо за кесом да му плати, рекао би му поп Нико: „Ево овдје тас, па приложи колико можеш за сиромаше, а мени нијеси ништа дужан. За Господа чиниш то, који је у сваком сиромашу.“

Просвјетљени буди, који су се код њега исповиједали, разумјели су то и одобравали; богати трговци чули су се и чинио смели пред овом промјеном убицањем реда; мањи чинио често су се забављали, кад им тако рече, и, већином, сматрали би пријени новак опет у свој шпиг. Но сви су, као и нехотиче, ђуто пребављивали попу Никому, што квару адет, разваљали су о том свакојако и на пошлетку сматрали су га као лажа човека. Протопоп јави оцу Николајеу и Јевђењини, да би имао с њима да говори. Рече им, да се постарају да нађу друго мјесто за попа Никка, јер и он и сво свештенство па и већина парохијана, не сматрају га друшћине него као да није више при чистој свијести и да је савршено поманитао иза потоње болости. Он им није хтио казати, како је одмах, чим је чуо да је поп Нико најмјестно у цркви при исповијести тас за сиротињу, сазнао ево екскентно на вијеће и како су сви закључили да се такав особешак не може више трпети у њиховом друштву. Пожурили су се да се куртално таквога сабрата, који је не само огодио и могао би им пасти катерет, него се још усудио да им превали најиздашавији и најсигурнији ваган њиховијех прихода.

Тако не може радити човек при здравом свијести. Поп Нико је пољудио; они се о том нијесу сумњали. Саглашени су се, да забавишу, под условом, ако отац Николајеу у тиници уклони свога аста. Не ухтеје ли онај, онда би протопоп био принуђен, да пошље ранорат светом синоду и да у том ранорату опште сва особешанства поп-Никова, а онда се већ

зна шта би било... Па, ако би, у слијед истраге, отац Нико не само изгубио ову парохију, него би још био прогласен као неспособан на сваку другу, Рајонов не би био томо жив, он цере своје руке од тога. Бадава су молили и преклињали старци поп и Јевђењине, прито оста при својој одлуци.

Кад је Николајеу иза тога дошао оду Никку и својој кћери, да им јави ову новост, ужасан је тризир тада настави. Читав плусак најружније грље и жетовог срамоћења процес се на јаднога оца Никка, тако да је овај збиља помислио да је дошета пољудио. Истод браде старога попа куњале су свакојако погрдне ријечи неказиване ужаснијех пријесорима и ђутином. Стари попо дошао као ван себе. Једва га је могао мало штити кћи му Ана. По и ова је с пријекором погледала на Никка. Кад је старак с повоком пошао и кад су остали сами, избадише Ана: „Убио си и мене и ову дјецу; сад емо ето пројаци!“

Цијелу ноћ се јадни Нико превртао у постељи. Савлапа му се туга на срце, којим је жарко ђубио своје, а своји га сада оставају. Сад је у свом пространству и свој дубини осјећао ону већу жалост, која је и Исуса Христа више титала него све муке којима га мучише, жалост која је у Јевђењини изражена овим протетним ријечима: „И тада га сви оставише“. Ко је год искусо у животу свом смисао тих ријечи, ишпо је чапу жути до дана.

У памети својој стаде прибрати све редом узроке, с којих је дошао несреће, те, као да угледа како се пред њим отвара провалија пропасти, повикаше сам у себи: „Дакле баш је истина!“

Неколико дана за тијем поје на пут к свом другом брату, који је био свештеник у његовом родном мјесту. Јевђењин узмо на себе бригу, да му нађе друго мјесто; — на Петроград нећ није било ни мислети. Јевђењине је ђубио свога брата ваада, и ако га је у себи укоравао, (што је поп Нико врло добро знао), те је Ани пољудио његовог новца, да узмогне поби с дјецом и с Ником. Продају и оно мало спротије у кући, а и грошца им пружа његово новца, да се могу прехранити за њоко вријеме, а да не паду баш са свијем на терет свеском попу.

Неколико мјесеца дошине, грошца, која је живи радила за попа Никка, нађу му баш добру парохију у једној вароши у Петербургу. Пожури се, да му то сама јави писмом. Али послје неколико дана Јевђењине јој показе ово писмо:

Драги Јевђењине,

Паш нида незаборављени Нико умр'о је јуче иза кратко болости. Баш пред саму смрт етипа му је ишјест да је добио попу парохију, те ми је оет као на аманет да по ето пута благодарни добротворци његовој и да јој кажем како је био много срећан са њ, а особито тијем што му је ваада указивала своју милост и симпатију. Ти не можеш себи представити с коликим је стрјењем подносио своје некушње и тужну тугу који сам му и ја задалава својим очајањем и својом куњавом (што нећу себи никад опростити). Нахвалио си, има осам дана, па како је већ и онако био слаб иза своје пошлетке болости, видехи све опаке знаљакња паула, како је охаж да му је ту крај. Не могу ти неказати све опе лажице и жие ријечи које ми је изговорио. Дјецу своју препоручио мом оцу и теби, молећи од свијех опростија за толике дјелат и најомиљући ваада оно што га је толико мучило цијело потоње вријеме: „Нијесам чинио ништа на охолости. Ње ме је еиде док! Ти знаш дијело, да то није била охолост. За нијесам ни гао друшћине!“ Колико је ђубио своју дјецу! Потони му пошле пао је на њих. Ево га сад гдје почину у миру, као андо ери ображен у лицу. Туга ме хита, кад га погледам. А свијет сада више по икад негодијех ријечи које је нахвалио: „И јачи и по кој. Некам више снаго да ти пишем. Нијесам не ђу себи опростити што га нијесам довољно разумијевати.“

Ана

Отац Николајеу узео је к себи удовицу и дјецу Никкову. Гојао се само да се диопа не уметну на онд. Драго их је био највећим заштом и га дао је да од њих начини сватак један не сведе, као што он говорише. Никада Ником ени неће бити поп. Око тога наставио је и Јевђењине, који је ђубио свога брата свом дупом и плакао је за њим у самоћи, јер га је једва као било, што га је за живота више пута заједно. Господи, Агрипину није већ више видно: она се удала за некога, а то добро.

Отац Раџонов и остало парохијско свештенство не ће поменути име попа Нина, а да му не припију надимак „бузала“. Сиромаси из парохије, чувши за његову смрт, приредили су му парастос за погребне дјеле. Да је то могао знати поп Нико, колико би се јадан радовао!

На његовом гробу ниче трава зелена свакога прољећа,

као и на осталим гробовима у маломе гробљу његовога родног мјеста. Почивај у миру, јазна душо, у том „миру вјечитом“, једином склонитицу за све оне који, као ти, не умију да живе онако, како хоће та мудрост свјетска!

(„Nouvelle Revue“.)

Истина.

КЊИЖЕВНЕ ВИЈЕСТИ.

Друштва.

(Српско Учено Друштво у Биограду.) Одбор за науке историјске и државне тога друштва имао је састаок 16. Фебруара и 7. Марта, на којима је ово рађено:

Председник и г. П. Срећковић, извјештавају о расправи „Ко је написао српске пјеске патријаршије“, а за приједлогом да се прими за Гласник, а дије три напомене могу се пису и усмено учинити. —

Председник и г. Љ. Ковачевић подноси писмени извјештај о оним Врчевићевим списима, који код њих бјеху на оцини, (на број 7). То је грађа за најновију историју Црне Горе, Боке и Херцеговине из невесињскога устанка 1875. У њима је смјеса књижевнога језика с народним из тих крајева, пупа провинцијализма. Оно грађе није историчке вриједно би било да се пробере и наштама. Али по неки најзанимљивији дјелови списа под 1, 2, 3. вођ су наштампани или пису оригинални. С тога предлажу; да се Хронике (II, III и IV) и Повијест бокењскога устанка 1848 — откупе умјереном цијеном и чувају у друштвеној књижници, а остали списи да се врате њихову власнику.

Усваја се мишљење г. г. реферата. —

Г. Иван Павловић шаље наово своју прејашњу расправу „Друго крштење Немањино“, пропраћајући је новом расправом, као одговор на реферате о поменутој расправи његовој.

По прочитању, узима се на знању; али се одлука одбора не може мијенјати. —

Г. Срећковић подноси „Додатак к чланку одговоренија“. Одлучено би, да се штампа међу гробом уз главни чланак. —

Председник прочита писмо, којим јавља јужно-словенска издаштина, да је хрватска влада забранила држање скупа јужно-словенских књижевника у Загребу. Услјед тога председник предлаже, да се тај скуп држи у Биограду. У начелу усваја се предлог, по како нијесу позната правила ни програм скупа, то је одбор одлучио да управа друштвена добави или заради програм та скуп књижевника и тај да се доцније у одбору прегледа. —

Прочита се предлог г. Ј. Жујовића, члана одбора за науке природне и математичке, о томе, да учено друштво издаје орган, у који би улазили изводи из чланака, писани на страним језицима: латинском, енглеском, француском, италијанском и њемачком од чланова тога друштва. Послије мање дискусије предлог је усвојен. —

Председник износи чланак г. митрополита Саве Косановићеве Старице (из Босне), која је он још прије десет година написао за Гласник. Но како тај чланак бјеше забачен, а по Косановићу могао је о истом предмету и промијенити мишљење, ирепа потишом радовања и својима и других, учено, да му се чланак врати с молбом, да га поново ако нађе да треба. —

Председник износи чланак истог члана: „Црте из Босне о српским снахама род туреском владом“.

Продлажу, да чланак прегледају г. г. Срећковић и Ђ. —

Председник прочита писмо г. г. Витковића, којим тражи да му се помоћ за путовање ради истраживања старина. Председник одлучио је противан оваким експедицијама и да не даје новца на такве свјерове. Г. Ковачевић дијели мишљење г. Милчевића и предлаже, да се о овој ствари не прави одлука, докле се не ријеше питање о експедицијама те врсте, и не изрази план за то.

Послије дуже дискусије одлучено би, да се г. Витковићу да 800 динара у име помоћи за путовање поради истраживања старина с тим, да г. Витковић све што би гдје год од старина добио на поклон, преда ученом друштву, а за ствари које би ваљало откупити, да најприје пита друштво. —

Позив на претплату.

1. Јула отвара се нова претплата на „Црногорку“ Цијена јој је:

За Црну Гору и Аустро-Угарску (с Босном и Херцеговином):

На годину 4 фор. — а. вр.

На по године 2 " — " "

На три мјесеца 1 " — " "

За Србију и све остале земље:

На годину 15 франака

На по године 8 "

На три мјесеца 4 "

Претплата из Црне Горе нек се шаље управо потписаној администрацији на Цетиње, у плаћеном писму.

Претплата из Аустро-Угарске (с Босном и Херцеговином) и осталих земаља нек се шаље поштомском упутницом на г. Покра Радаковића у Котор, са означењем да је то претплата за „Црногорку.“

Претплата из Србије нек се шаље књижари В. Валожића у Биограду.

Ко хоће да пошаље претплату непосредно на потписану администрацију, нека то учини у писму наплаћеном потпуно до Цетиња.

Наруџбине без новца не могу се никоме уважити.

Рекламације нек се упривљају на потписану администрацију на Цетиње.

Како је код нас правило, да се никоме лист не шаље без претплате, и како је Цетиње доста удаљено од оних мјеста гдје су овоме листу претплатници, то се умољавају сви, којима је претплата крајем овога мјесеца истекла а желе „Црногорку“ држати и у другој половини ове године, као и сви они који од 1. Јула желе ступити као нови претплатници њеп, да се изове с претплатом пожури, јер иначе могао би им који број од треће четврти изостати.

Потпуних бројева од почетка ове године немамо више.

Цетиње, 19. Јуна 1885.

АДМИНИСТРАЦИЈА „ЦРНОГОРКЕ“